

Mnenje Evropskega ekonomsko-socialnega odbora – Sklad za prilagajanje podnebnim spremembam, financiran iz Kohezijskega sklada in NextGenerationEU

(mnenje na lastno pobudo)

(2022/C 486/04)

Poročevalec: **Ioannis VARDAKASTANIS**

Soporočevalka: **Judith VORBACH**

Sklep plenarne skupščine	20. 1. 2022
Pravna podlaga	člen 52(2) Poslovnika mnenje na lastno pobudo
Pristojnost	strokovna skupina za ekonomsko in monetarno unijo ter ekonomsko in socialno kohezijo
Datum sprejetja na seji strokovne skupine	9. 9. 2022
Datum sprejetja na plenarnem zasedanju	21. 9. 2022
Plenarno zasedanje št.	572
Rezultat glasovanja (za/proti/vzdržani)	139/3/3

1. Sklepi in priporočila

1.1 Evropska unija sprejema pomembne ukrepe za boj proti podnebnim spremembam in zmanjšanje emisij toplogrednih plinov. Podnebna, okoljska in energetska politika EU vključujejo dolgoročen načrt za preprečevanje najhujših posledic podnebne krize, s katero se sooča naš planet. Toda to morda še vedno ni dovolj.

1.2 Kljub velikim prizadevanjem Unije se posledice podnebnih sprememb in pomanjkanje virov žal že občutijo, zato se moramo prilagoditi novi stvarnosti. EU si sicer pravilno prizadeva, da bi preprečila poslabšanje razmer, vendar vseeno nismo pripravljeni na nepredvidene podnebne in energetske krize ter naravne nesreče.

1.3 Od leta 2021 smo se soočili z dvema velikima katastrofama in izkazalo se je, da so mehanizmi EU za financiranje slabo pripravljeni za odziv nanje. Prva je opustošenje, ki so ga povsod po Evropi poleti leta 2021 povzročili poplave in požari v naravi, druga pa sedanja energetska kriza in potreba po energetski neodvisnosti EU, ki ju je v letu 2022 povzročila ruska invazija na Ukrajino.

1.4 Sedanji mehanizem EU za odzivanje na naravne nesreče je Solidarnostni sklad Evropske unije. Toda njegov letni proračun je veliko premajhen glede na stroške škode, ki so jo povzročile nedavne naravne nesreče, in ga je treba močno povečati. Sredstva EU za prehod na zeleno energijo so obsežnejša, vendar se pri njih ne upošteva, da mora EU zdaj nujno postati energetska avtonomna in da je tveganje energetske revščine ogromno, kar je EESO opisal v mnenju *Boj proti energijski revščini in odpornost EU: izzivi z gospodarskega in socialnega vidika* ⁽¹⁾.

1.5 Evropski ekonomsko-socialni odbor (EESO) meni, da EU potrebuje nov mehanizem financiranja, ki bo lahko državam članicam v takšnih nujnih primerih, kot so opisani zgoraj, ponudil takojšnjo in obsežno pomoč, zato predlaga, da se vzpostavi nov sklad za prilagajanje podnebnim spremembam. Sredstva bi bilo treba preusmeriti iz sedanjih skladov EU, zlasti Kohezijskega sklada in mehanizma za okrevanje in odpornost, ter jih racionalizirano in povezano upravljati v okviru novega sklada.

⁽¹⁾ <https://www.eesc.europa.eu/sl/our-work/opinions-information-reports/opinions/tackling-energy-poverty-and-eus-resilience-challenges-economic-and-social-perspective> (glej stran 88 tega Uradnega lista).

1.6 Posodobitev okvira financiranja bi lahko vključevala tudi razširitev področja uporabe, okrepitev sedanjih programov in razmislek o instrumentu NextGenerationEU kot vzorcu za novo orodje financiranja.

1.7 Glede na znatne potrebe po naložbah EESO poleg tega svetuje Komisiji, naj preuči možnost, da bi sklad za prilagajanje podnebnim spremembam okrepili s spodbujanjem zasebnih naložb in prispevkov. Zlasti v zvezi z naravnimi nesrečami bi si morale Komisija in države članice prizadevati, da bi predvsem na tveganih območjih omogočile večje in lažje zavarovalniško kritje kot način za neposredno financiranje krepitev odpornosti proti podnebnim spremembam, s čimer bi zmanjšale odvisnost od finančne podpore EU.

1.8 Sklad za prilagajanje podnebnim spremembam mora biti prožen, prilagodljiv in pripravljen za odzivanje na nove ter porajajoče se krize v prihodnjih letih in desetletjih.

1.9 Ključno je, da je sklad, ki bi bil bolj osredotočen na hitro in nujno odzivanje, skladen s splošno podnebno, okoljsko in energetske politiko EU, s čimer se bo dolgoročno zmanjšala odvisnost od odzivanja na izredne razmere in se bosta zaščitila človeštvo ter narava.

2. Splošne ugotovitve

2.1 EESO priznava, da je boj proti podnebni krizi skladen z zavezami EU iz evropskega zelenega dogovora, da bo izvajala Pariški sporazum in si prizadevala za doseganje ciljev trajnostnega razvoja. V ospredju podnebne politike EU bi moralo biti omejevanje vzrokov podnebnih sprememb, vendar EESO poudarja, da so poleg načrtov za zmanjšanje emisij toplogrednih plinov potrebni tudi stabilni in racionalizirani mehanizmi financiranja za obravnavo podnebne in energetske krize, s katero se prebivalci EU že soočajo.

2.2 EESO se zavzema za vzpostavitev novega sklada za prilagajanje podnebnim spremembam; ta predlog podpira več poslancev Evropskega parlamenta ⁽²⁾. Financirati bi ga bilo treba z razpoložljivimi sredstvi za kohezijo ter mehanizem za okrevanje in odpornost, ki bi bila združena v en sam sklad, kar bi omogočilo večjo učinkovitost, hitrejše odzivanje in centralizirano spremljanje področij, na katerih je financiranje najbolj potrebno. S tem bi povečali sposobnost EU, da podpre države članice pri hitrem odzivanju na podnebno, okoljsko in energetske krizo. V sedanjem okviru bi se ta sklad uporabil za izpolnjevanje dveh trenutno najbolj očitnih potreb, in sicer okrevanja po vse pogostejših naravnih nesrečah ter nujnega prehoda na zeleno energijo in premika k energetske neodvisnosti Evrope. Obenem je treba ohraniti prožnost, da bi se lahko soočali s prihodnjimi krizami.

2.3 Sredstva EU se že usmerjajo v energetske prehod in okrevanje po nesrečah, vendar različne težave zavirajo njihovo učinkovito uporabo. Solidarnostni sklad Evropske unije, ki je bil ustanovljen za pomoč skupnostim pri okrevanju po naravnih nesrečah, preprosto ni dovolj obsežen za odzivanje na sedanje velike podnebne katastrofe. Financiranje energetskega prehoda je ambicioznejše, vendar še vedno še zdaleč ni dovolj. Poleg tega poteka prek različnih skladov, zaradi česar lahko pride do neskladnosti in podvajanja, in mešajo se takojšnji ter dolgoročnejši cilji boja proti podnebnim spremembam. Ruska invazija na Ukrajino je pokazala, kako nujno je povečati energetske avtonomije EU, in postalo je očitno, kako zelo nas naša energetska odvisnost od sovražnih držav ovira pri tem, da bi se odločno odzvali na mednarodno dogajanje.

2.4 EESO zato poziva, naj se vzpostavi sklad za prilagajanje podnebnim spremembam, ki bo namenjen odzivanju na preteče okoljske, podnebne in energetske krize ter bo pomagal EU pri prilagajanju na novo resničnost, v kateri takšne krize žal postajajo vse pogostejše. Sklad za prilagajanje podnebnim spremembam bi se moral uporabljati kot finančna rezerva, pripravljena za takojšnjo uporabo v času nujnih naložbenih potreb.

⁽²⁾ Regional development MEPs suggest to set-up a Climate Change Adaptation Fund (Poslanci odbora EP za regionalni razvoj predlagajo vzpostavitev Sklada za prilagajanje podnebnim spremembam), Novice, Evropski parlament.

2.5 Sklad bi moral biti prožen in stabilen, kar je nujno za hitre in ambiciozne naložbe v izpolnjevanje takojšnjih potreb EU, hkrati pa skladen z dolgoročno podnebno in energetsko politiko. V njem bi bilo treba združiti del kohezijskih sredstev, ki so trenutno namenjena podnebnim vprašanjem, sredstva iz Solidarnostnega sklada Evropske unije in del sredstev iz mehanizma za okrevanje in odpornost, ki so namenjena za okoljske reforme. Z združitvijo teh virov v enem samem skladu z jasnim poudarkom na nujnih ukrepih bi se povečala učinkovitost odzivanja in olajšalo spremljanje najbolj perečih naložbenih potreb. Poleg tega bi bilo tako lažje nemudoma usmeriti denar tja, kjer je potreben.

2.6 Posodobitev okvira financiranja bi lahko vključevala tudi razširitev področja uporabe in okrepitev sedanjih programov. Glede na to, da je boj proti podnebnim spremembam ter njihovim katastrofalnim posledicam v skupnem interesu in nujen, EESO opozarja tudi, da bo v prihodnosti potrebna izboljšana metoda financiranja. Tudi če bi se – povsem upravičeno – uvedlo zlato pravilo za zelene naložbe, nekatere države članice morda še vedno ne bi bile sposobne zbrati ogromnih sredstev za nujne naložbe, ne da bi pri tem ogrozile svojo fiskalno vzdržnost. EESO zato priporoča razmislek o tem, da bi se kot vzorec za financiranje sklada za prilagajanje podnebnim spremembam uporabil instrument NextGenerationEU. Nepovratna sredstva in/ali posojila iz tega sklada bi morala biti na voljo pod pogojem, da država članica ali regija prejemnica vlaga v boj proti podnebnim spremembam ali njihovim posledicam, na primer z nadaljnjimi naložbami v obnovljive in razogljičene vire energije. Vsak takšen ukrep politike mora biti povezan z obvezno vključenostjo socialnih partnerjev in organizacij civilne družbe, spoštovati pa je treba tudi načelo partnerstva iz kohezijske politike.

2.7 EESO opozarja, da samo sklad za prilagajanje podnebnim spremembam ne bo dovolj za obvladovanje posledic naravnih nesreč in kritje stroškov prilagajanja podnebnim spremembam za večjo odpornost. V zvezi s tem opozarja na „vrzel pri varstvu pred podnebnimi nesrečami“, tj. na delež nezavarovanih gospodarskih izgub, ki jih povzročijo nesreče, povezane s podnebjem. Zavarovalno kritje za naravne nesreče v Evropi je še vedno majhno, saj je bilo med letoma 1980 in 2017 zavarovanih le približno 35 % izgub zaradi naravnih nesreč⁽³⁾. Zato je treba preučiti in spodbujati zavarovanje za primer naravne nesreče v državah članicah ter podpirati nacionalne zavarovalne sheme, ki uporabnike spodbujajo k naložbam v prilagajanje na podnebne spremembe. Tako se bo zmanjšal pritisk na sredstva EU in spodbudile proaktivne naložbe. Z dialogom med zainteresiranimi stranmi in inovatorji na področju zavarovalniških produktov se lahko razvijejo nove rešitve za prenos tveganja, pri čemer je treba dati prednost stabilnosti finančnih trgov in varstvu potrošnikov⁽⁴⁾. S tem bi se izboljšala zmožnost sklada za prilagajanje podnebnim spremembam za obvladovanje izzivov, ki ga čakajo.

2.8 Sredstva EU so pomembna tudi kot začetni kapital za privabljanje zasebnih naložb, vključno z naložbami v prilagajanje za večjo odpornost na podnebne spremembe.

3. Sklad za prilagajanje podnebnim spremembam kot orodje za okrevanje po nesrečah in pripravljenost nanje

3.1 Nujnost boja proti podnebnim nesrečam je jasno opisana v medinstitucionalni študiji EU, kjer je navedeno, da planet ne bo prenesel več kot 1,5-stopinjskega zvišanja temperature. Če se bodo po letu 2030 temperature še naprej zviševale, se bo moralo več sto milijonov ljudi soočiti s še pogostejšimi sušami, poplavami, izjemno vročino in revščino; za najranljivejše skupine prebivalstva bi to verjetno pomenilo smrt⁽⁵⁾.

3.2 Jasno postaja, da smo veliko preslabo pripravljeni na izzive, ki jih prinašajo podnebne spremembe. Države članice EU je leta 2021 zaradi naravnih nesreč doletelo upustošenje brez primere, od usodnih poplav v Nemčiji in Beneluksu do katastrofalnih požarov v naravi v Grčiji in Španiji. Glede na podnebno krizo in druge povzročitelje degradacije okolja je verjetno, da razdejanje in naravne nesreče ne bodo več izjeme, ampak pravilo. Bolj ko se učinkoviti ukrepi za boj proti podnebni krizi in degradaciji okolja odlagajo, zmanjšujejo ali preprečujejo, večja so tveganja.

⁽³⁾ *Economic losses from climate-related extremes in Europe* (Gospodarske izgube zaradi s podnebjem povezanih ekstremov v Evropi) – Evropska agencija za okolje (europa.eu).

⁽⁴⁾ Oblikovanje Evrope, odporne proti podnebnim spremembam – nova strategija EU za prilagajanje podnebnim spremembam, COM(2021) 82 final, poglavje 2.2.3, in Strategija za financiranje prehoda na trajnostno gospodarstvo, COM(2021) 390 final, poglavji II in III, ukrep 2 c), preglednica Evropskega organa za zavarovanja in poklicne pokojnine (EIOPA) o vrzeli v zavarovalnih kritjih za naravne katastrofe in dokument za razpravo.

⁽⁵⁾ ESPAS_Report.pdf, str. 8.

3.3 V poplavah, ki so poleti leta 2021 prizadele zahodno Evropo, je umrlo najmanj 240 ljudi ⁽⁶⁾, številni pa so bili evakuirani in so izgubili svoj dom. V Grčiji je med vročinskim valom, ki je prizadel državo, izbruhnilo kar 500 požarov v naravi ⁽⁷⁾.

3.4 Poleg obsega opustošenja in števila smrti zaradi okoljskih nesreč v letu 2021 so bili brez primere tudi finančni stroški prizadetih skupnosti. V zahodni Evropi so poplave po ocenah povzročile škodo v vrednosti 38 milijard EUR ⁽⁸⁾, v Grčiji pa je moral predsednik vlade odobriti sveženj pomoči v višini 500 milijonov EUR za otok Evboja, ki so ga požari najbolj prizadeli ⁽⁹⁾.

3.5 Pred vse večjo grožnjo naravnih nesreč ni varen noben del sveta. Prav tako nobena država članica EU ni dovolj dobro pripravljena na premagovanje tako obsežnih izzivov – niti z vidika virov in materiala, ki so potrebni za obvladovanje suše, požarov v naravi in poplav, niti z vidika financiranja za pomoč prizadetim območjem pri okrevanju.

3.6 Naložbe iz sklada za prilagajanje podnebnim spremembam, namenjene za odzivanje na naravne nesreče, bi morale dopolnjevati tekočo porabo iz evropskih strukturnih in investicijskih skladov za preprečevanje nesreč in pripravljenost nanje. Za odpornost proti posledicam podnebnih sprememb so potrebne izredno velike naložbe, med drugimi v gradnjo nasipov in stavb, odpornih na poplave, zaščito pred obalno erozijo, opremo za nadzor in obvladovanje požarov v naravi ter tehnologijo za shranjevanje sladke vode in varčevanje z njo na območjih, ki jih prizadene suša. Medtem ko bi se morali strukturni investicijski skladi uporabljati *ex ante*, da se zmanjša možna škoda, pa bi moral biti sklad za prilagajanje podnebnim spremembam na voljo za hitro odzivanje v primerih, ko s takšnimi preventivnimi ukrepi škode ni mogoče preprečiti.

3.7 EESO poudarja, da je za soočanje z napovedanimi posledicami podnebne krize potreben veliko trdnejši podporni mehanizem od sedanjega. Skupni proračun Solidarnostnega sklada Evropske unije je omejen na 500 milijonov EUR letno ⁽¹⁰⁾. Od njegove ustanovitve leta 2002 je bila 28 evropskim državam izplačana podpora v vrednosti več kot 7 milijard EUR ⁽¹¹⁾, kar je veliko, vendar še zdaleč ne bi zadoščalo niti za pokritje stroškov zaradi naravnih nesreč, ki so nastali v letu 2021.

3.8 Tveganje smrti v naravnih nesrečah je večje za nekatere skupine, ki se ne morejo zlahka umakniti s prizadetih območij, zlasti za starejše, invalide in otroke. Naložbe morajo biti ciljno usmerjene, da bodo imele službe za nujno pomoč material in dodatne reševalce za podporo vsem ljudem, ki potrebujejo posebno pozornost. Zaradi stroškov, povezanih z iskanjem druge namestitve, in omejenih možnosti osebne mobilnosti so evakuacije manj sposobni tudi ljudje z manj sredstvi, kar bi bilo treba prav tako obravnavati s skladom za prilagajanje podnebnim spremembam.

4. Sklad za prilagajanje podnebnim spremembam kot pot do prehoda na zeleno energijo

4.1 EESO meni, da k prilagajanju podnebnim spremembam spada tudi prilagajanje novi resničnosti trajnostne proizvodnje energije. EU se zaradi nedavnih dogodkov sooča z izredno velikimi in nujnimi izzivi, povezanimi z energetsko neodvisnostjo, ki med pripravo večletnega finančnega okvira, NextGenerationEU in okvira ekonomskega upravljanja niso bili predvideni. V zvezi z načrtom Komisije REPowerEU ⁽¹²⁾ in sklepi Evropskega sveta se EESO popolnoma strinja, da je energetska neodvisnost, vključno z razvojem obnovljivih virov energije, po ruski invaziji na Ukrajino pomembnejša kot kdaj koli prej.

4.2 EESO poudarja, da se je treba osredotočiti na pomen, ki ga imajo lahko zelene in razogljičene energetske tehnologije, izboljšanje energijske učinkovitosti in zmanjšanje povpraševanja po energiji za večjo razpoložljivost in cenovno dostopnost energije v EU. S tem bomo preprečili dvigovanje cen, ki ovira gospodarsko rast, pogloblja neenakosti, povzroča energetska revščino, povečuje proizvodne stroške in slabša konkurenčnost EU. EESO pozdravlja zlasti hitrejšo uvajanje inovativnih rešitev, ki temeljijo na vodik, in stroškovno konkurenčne električne energije iz obnovljivih virov v industriji.

⁽⁶⁾ <https://www.brusselstimes.com/belgium-all-news/199487/europes-summer-floods-amount-to-worlds-second-most-costly-natural-disaster-of-2021>

⁽⁷⁾ <https://www.reuters.com/world/europe/greece-starts-count-cost-after-week-devastating-fires-2021-08-09/>

⁽⁸⁾ *Europe's summer floods amount to world's second-most costly natural disaster of 2021* (Poletne poplave v Evropi so druga najdražja naravna nesreča na svetu v letu 2021) (brusselstimes.com).

⁽⁹⁾ <https://www.reuters.com/world/europe/greece-starts-count-cost-after-week-devastating-fires-2021-08-09/>

⁽¹⁰⁾ Solidarnostni sklad EU.

⁽¹¹⁾ https://ec.europa.eu/regional_policy/sl/funding/solidarity-fund/.

⁽¹²⁾ Načrt REPowerEU, COM(2022) 230 final.

4.3 Nujno in ambiciozno vlaganje v premik k bolj zelenim oblikam energije, proizvedenim v EU, je postalo še pomembnejše. Proizvodnja zelene energije in energetska neodvisnost bi morali biti stalna dolgoročna cilja EU, v sedanjih razmerah pa EU nujno potrebuje oskrbo z energijo iz alternativnih virov po dostopnih cenah, ne da bi bili pri tem ogroženi njeni energetske cilji. Nujne naložbe za dobavo energije iz alternativnih virov državljanom po dostopnih cenah se lahko učinkoviteje in uspešneje izvedejo s skladom za prilagajanje podnebnim spremembam kot pa z že uvedenimi mehanizmi.

4.4 Po mnenju EESO postaja vse jasneje, da je energetska odvisnost eden od vzrokov za šibkejši odziv EU na dejanja držav, kot je Rusija, kar se je očitno pokazalo pri odzivu EU na invazijo v Ukrajini. Sedanja prevelika odvisnost od ruskega plina močno zmanjšuje sposobnost EU in njenih držav članic, da bi hitro ukrepale, ne da bi pri tem svoje državljane izpostavile tveganju pomanjkanja goriva in energetske revščine. Načrti za dobavo zemeljskega plina iz ZDA na žalost niso trajnostna ali okoljsko odgovorna rešitev⁽¹³⁾.

4.5 Sklad za prilagajanje podnebnim spremembam bi se moral uporabljati za financiranje nujno potrebne zelene in razogljičene energije, proizvedene v EU, z ambicioznimi javnimi naročili razpoložljivih tehnologij in naložbami v razvoj novih, da bi dosegli podnebno nevtralno gospodarstvo. EESO poudarja, da vojna v Ukrajini ne sme biti razlog, da bi EU zanemarila svoje okoljske in socialne cilje, saj so podlaga za dolgoročno gospodarsko moč.

4.6 Napredek pri zmanjševanju porabe energije se med državami članicami znatno razlikuje. Leta 2018 je le 11 od 27 držav članic zmanjšalo skupno domače povpraševanje po energiji pod ciljno vrednost, ki so ji jo zastavile za leto 2020. Na splošno je EU daleč od tega, da bi dosegla cilje za leto 2030, kar pomeni, da so potrebna dodatna prizadevanja. Na srečo se je delež energije iz obnovljivih virov v bruto končni porabi energije v EU stalno povečeval, v skladu s predlogom iz svežnja „Pripravljeni na 55“ pa naj bi do leta 2030 znašal 40 %. Tako kot so v EU precejšnje razlike pri deležu energije iz obnovljivih virov v porabi energije, so zaradi proračunskih omejitev in geografskih danosti različne tudi sposobnosti proizvodnje energije iz obnovljivih virov. V nekaterih državah je število nameščenih fotonapetostnih naprav na prebivalca precej majhno, čeprav so možnosti velike, druge države pa velik delež energije iz obnovljivih virov dosegajo zaradi ugodnih geografskih pogojev za hidroelektrarne.

4.7 Zaradi energetske krize in vse večje potrebe po energetske neodvisnosti EU so nujna večja prizadevanja za prehod na zeleno energijo, s čimer bodo povezane nove potrebe po financiranju. Za okrepitev predlogov v okviru svežnja „Pripravljeni na 55“ z višjimi cilji in zgodnejšimi roki za energijo iz obnovljivih virov, na primer z uvajanjem sončne in vetrne energije ter izboljšanjem energijske učinkovitosti, bo potrebno zanesljivo financiranje. Komisija je napovedala, da namerava te finančne potrebe oceniti v okviru predlogov REPowerEU⁽¹⁴⁾ na podlagi kartiranja potreb v državah članicah, pa tudi zahtev za čezmejne naložbe. EESO to pozdravlja, vendar hkrati opozarja, da sedanja finančna orodja na ravni EU in nacionalni ravni ne bodo zadoščala in da je treba ukrepati, da bo energija iz obnovljivih virov postala takojšnja rešitev. Izdatke za energijo iz obnovljivih virov v okviru sklada za prilagajanje podnebnim spremembam bi bilo treba povečati s privabljanjem zasebnih naložb, pri čemer bi bil sklad ponudnik začetnega kapitala.

4.8 Naložbe za izboljšanje energetske neodvisnosti EU bi bilo treba povečati v skladu s poudarkom na prehodu na zeleno energijo in energijo iz obnovljivih virov. Za uspeh bo EU poleg hitrejših naložb iz sklada za prilagajanje podnebnim spremembam potrebovala tudi znatne dolgoročne naložbe v raziskave in inovacije ter nove načine proizvodnje in porabe, da bi izboljšala svojo zmožnost dobave čiste in cenovno dostopne energije za vse. Načrt EU za raziskave in inovacije je že precej osredotočen na ta cilj in lahko prinese viden napredek, vendar mora ta poudarek na raziskavah spremljati zaveza držav članic, da bodo uvedle bolj zelene oblike proizvodnje energije, in njihova sposobnost odmika od tradicionalnih načinov proizvodnje energije, zlasti sposobnost tistih držav članic, ki so še vedno močno odvisne od premoga.

⁽¹³⁾ U.S., *EU strike LNG deal as Europe seeks to cut Russian gas* (ZDA in EU sta med prizadevanji Evrope, da bi se odpovedala ruskemu plinu, sklenili dogovor o utekočinjenem zemeljskem plinu), Reuters.

⁽¹⁴⁾ COM(2022) 230 final.

4.9 EESO sicer pozdravlja sedanje financiranje podnebne politike iz večletnega finančnega okvira in NextGenerationEU, vendar poudarja, da so se najbolj neposredne okoljske grožnje za prebivalce EU od uvedbe teh instrumentov spremenile, zato so potrebni novi pristopi. Komisijo poziva, naj poleg vzpostavitve novega sklada pregleda okvir financiranja ter opredeli vrzeli v financiranju in dodatne potrebe po njem glede na različne vidike podnebne politike.

5. Trdnost sedanje podnebne in energetske politike EU ter njeno dopolnjevanje s skladom za prilagajanje podnebnim spremembam

5.1 Sklad za prilagajanje podnebnim spremembam bi bil odgovor na zelo specifično potrebno po financiranju EU, ki ni pokrita, in sicer bi zagotavljal zadostna sredstva za hitro odzivanje na podnebno, okoljsko in energetsko krizo. Vendar mora biti ta sklad skladen in usklajen s splošnimi politikami EU na teh področjih.

5.2 Podnebna kriza je sistemski in čezmejni problem, kar pomeni, da je treba spremeniti naš gospodarski sistem, vlade pa morajo nujno iskati sistemske rešitve, namesto da zgolj obravnavajo simptome težav.

5.3 Problem podnebnih sprememb zastruje tudi dejstvo, da so posamezniki in skupine zelo različno udeleženi in prizadeti. Razlike se nanašajo na ogljični odtis, saj so med emisijami CO₂ na prebivalca v državah in regijah EU zelo velika razhajanja. Različne so tudi posledice podnebnih sprememb ter zmožnost prilagajanja izzivom in njihovega obvladovanja, s tem pa tudi posledice ukrepov podnebne politike in prihodnje nujne obsežne strukturne spremembe.

5.4 Vplivi na podnebje se v EU močno razlikujejo v državah članicah in med njimi. Odvisni so od njihovih zemljepisnih značilnosti ter stanja in strukture njihovega gospodarstva. Tako na primer 7 % prebivalstva EU živi na območjih z velikim tveganjem poplav, več kot 9 % pa na območjih, za katere so značilna 120-dnevna obdobja brez dežja.

5.5 Za pravičen prehod so potrebni tudi trajnostni socialni pogoji v skladu s cilji trajnostnega razvoja in evropskim stebrom socialnih pravic. EESO poleg tega poziva k celostnemu pristopu k okoljski trajnosti in opozarja na uredbo o taksonomiji, ki določa šest okoljskih ciljev: blažitev podnebnih sprememb in prilagajanje nanje, trajnostna raba ter varstvo vodnih in morskih virov, prehod na krožno gospodarstvo, preprečevanje in nadzorovanje onesnaževanja ter varstvo in obnova biotske raznovrstnosti in ekosistemov.

5.6 Kohezijska politika je z odobrenim proračunom v višini več kot 330 milijard EUR v sedanjem programskem obdobju trenutno največje in najpomembnejše naložbeno orodje v Evropi, zato je ključnega pomena pri obvladovanju podnebne krize. Na razlike znotraj posameznih držav članic in med njimi, ki naj bi jih obravnavala kohezijska politika, zelo verjetno vplivajo tudi podnebne spremembe in njihove posledice. Velik poudarek na podnebjem je tudi v načrtu za okrevanje in odpornost. Čeprav je zavezanost naložbam jasna, pa je potreben tudi jasen in strukturiran pregled nad tem, katera sredstva EU so namenjena boju proti podnebnim spremembam in kako se upravljajo.

5.7 EESO poudarja tudi, da morajo lokalne in regionalne oblasti sprejeti jasno politično zavezo za doseganje podnebnih ciljev. Nujno je treba pospešiti dialog na več ravneh med nacionalnimi, regionalnimi in lokalnimi oblastmi o načrtovanju in izvajanju nacionalnih ukrepov za boj proti podnebnim spremembam na regionalni in lokalni ravni, neposrednem dostopu lokalnih oblasti do financiranja ter spremljanju napredka sprejetih ukrepov. Socialni partnerji in organizirana civilna družba morajo biti vključeni v ta proces, da se ohrani uravnotežen pristop, pri katerem se spoštujejo interesi vseh skupin.

5.8 EESO poudarja, da imajo lokalni, socialni in regionalni partnerji osrednjo vlogo pri obvladovanju posledic podnebnih sprememb. Na žalost pa podpora, ki jo mnogi od njih prejmejo za financiranje svojih dejavnosti, še zdaleč ne zadošča, da bi se lahko soočili z izzivi, ki so pred njimi. Med drugim je treba okrepiti Sklad za pravični prehod, da bi lahko ponudil boljšo podporo.

5.9 EESO vztraja, da mora biti prehod na okoljsko trajnost vključujoč in skladen s cilji trajnostnega razvoja ter evropskim stebrom socialnih pravic. Med ključnimi merili mora biti ohranjanje in odpiranje kakovostnih zelenih delovnih mest, s čimer se razvijajo alternativne podnebno nevtralne gospodarske panoge za regionalno prebivalstvo, z njimi pa tudi ustrezno usposabljanje in vključujoči socialni ukrepi. Vse to mora odtehtati morebitne regresivne učinke ukrepov podnebne politike in strukturnih sprememb. Tako bi morali biti javno naročanje in ukrepi državne pomoči za podjetja povezani z ustvarjanjem kakovostnih delovnih mest ter spoštovanjem pravic delavcev, okoljskih standardov in davčnih obveznosti. Poleg tega je treba ranljive osebe zaščititi pred posledicami podnebnih sprememb in na vsak način preprečiti energetska revščina. EESO na koncu opozarja na načelo iz taksonomije EU, da se ne škoduje bistveno, kar pomeni, da izvajanje različnih politik ne sme ogroziti nobenih okoljskih ciljev.

5.10 Ker je formalno in neformalno izobraževanje pomemben mehanizem za boj proti podnebni krizi, je ključno, da se vloga v dostopno izobraževanje o podnebnih spremembah in aktivnem državljanstvu. Izobraževanje o trajnosti je učinkovito orodje, ki se ga lahko da mladim, s čimer se jim omogoči, da sodelujejo v razpravi o usmeritvi konkretnih ukrepov podnebne politike. Pomen izobraževanja in usposabljanja za boj proti podnebnim spremembam je vse bolj priznan.

V Bruslju, 21. septembra 2022

Predsednica
Evropskega ekonomsko-socialnega odbora
Christa SCHWENG
